
Dichterbij

- *Hoezo kwetsbaar?*
- *Het gras is altijd groener bij de buren*
- *Niemandland*
- *Leven in een ander tijdvak*

Marlieke de Jonge
Ron Naaijer
Gerard Lohuis

Hoezo kwetsbaar?

Marlieke de Jonge
Werkgroep Toegankelijk Groningen
stafmedewerker Empowerment bij Lentis

My fellow people

Een privilege van gehandicapt zijn is dat het je veel vrienden en medeburgers met een handicap oplevert. In evenveel varianten als er mensen zijn.

Mensen die weten van de *kwetsbaarheid van het bestaan*, omdat ze die ontmoet hebben en er elke dag mee leven.

Wij vinden elkaar vaak in ziekenhuizen, revalidatie-centra, fysiotherapie-praktijken, wachtkamers en netwerken als de Werkgroep Toegankelijk Groningen. En natuurlijk gewoon op straat, bij de Albert Heijn, de Jumbo en de Hema.

Naast algemene ontmoetingsplaatsen deel je een stukje zorg-samenleving waar buitenstaanders niet dagelijks vertoeven. Wij wel!

En dus hoort het er gewoon bij. Net als begraafplaatsen en crematoria.

Van leven ga je dood, weten wij. Met een handicap of een chronische sloopziekte wat sneller dan gemiddeld. Daar is niks dramatisch aan.

Het betekent wel dat je rekening moet houden met een *flexibele personeelsbezetting* bij (vrijwilligers) projecten, werkgroepen en activiteiten. Je moet leren om slim gebruik te maken van ieders bijzondere capaciteiten, kwaliteiten en omstandigheden.

Werk laten sturen door de dynamische realiteit van het leven zelf en inschatten wat je met elkaar als groep voor elkaar krijgt. Een groep is meer dan de som van individuen.

'Samen gaat het beter!'

Die ervaring hebben we scherp, omdat we allemaal weten dat we beperkingen en risicofactoren meebrengen. Voor andere mensen gaat dezelfde vlieger ook op, maar *wij* zijn er al hardhandig mee geconfronteerd en *de rest* slaapt nog en droomt van een succes-carrière en een kreukelloos bestaan.

'Rustig laten slapen', denk ik meestal. Sommige mensen worden knap humeurig als je ze stoort in hun illusies.

Hoezo kwetsbaar?

Maar! Er is één groot maar.

Het feit dat wij met open ogen leven in een samenleving die ervoor kiest om hardnekkig in voorspoed, zekerheid en maakbaarheid te geloven, geeft onze medeburgers niet het recht om ons te onpas af te schrijven als 'kwetsbare groepen'.

En nu noem ik alleen maar de keurige variant van de mensafbrekende diskwalificaties die je dagelijks naar je hoofd krijgt. Wat te denken van beperkt, gestoord, chronisch ziek, invalide en geestelijk niet in orde?

Weten van de kwetsbaarheid van het bestaan en daar anderen mee confronteren door zichtbaar en hoorbaar mee te doen aan het collectief, heeft met *kwetsbaar-zijn* niets te maken.

Kwetsbaar zijn we allemaal als nietige cel-constructies op een aardbolletje in het grote universum. Daar bewust van zijn, betekent dat je je leven intenser gaat benutten. Je hebt immers iets te verliezen en geen tijd om daar lang bij stil te staan. Weinig energie vraagt om efficiënt leven. Functiebeperkingen maken creatief en vindingrijk in eigen lijf en leven en in handige combi's met andere mensen.

Ik noem maar eens wat.

Je moet *sterk* zijn om te overleven in een samenleving die niet op je ingericht is. Mensen met een 'handicap'* zijn niet 'per definitie' meer of minder kwetsbaar dan anderen.

Je kunt juist *weerbaar* worden door verworven veerkracht en aanpassingsvermogen. Je laat je niet zo gauw intimideren door de kleine 'hobbelingen overdwers' zoals griepjes, sportblessures en lichte depri's.

Ik meld mij bijvoorbeeld nooit ziek op mijn werk.

Waarom? Ik ben al 'chronisch ziek' en 'erkend arbeidsongeschikt', dus daar heb ik mijn leven omheen gearrangeerd. Het mobiele kantoor verhuist met mij mee langs wachtkamers en ziekenhuisbedden.

Met hulp van voldoende taakdifferentiatie blijkt een flexibele baan uiterst houdbaar in een leven dat topsport maakt van 'schaatsen op glad ijs'.

Dat ben ik. Zo leef ik.

Een ander investeert energie anders en levert zo zijn bijdrage aan de gemeenschap.

Er is geen standaard voor 'bruikbaar burgerschap'.

Geen categorie

En 'kwetsbaar' is geen categorie.

Het voordeel van gehandicapt zijn is dat het je veel vrienden met een *andere* handicap oplevert. Zo leer je vanzelf dat mensen *niet in categorieën* thuishoren, zeker niet als ze afwijken van de standaard-Nederlander.

Ik ben ineens verschrikkelijk benieuwd wie dat is en wie zich zo voelt: 'normaal'.

Zou hij of zij wel bestaan in de leefwereld van mensen?

Misschien is 'diversiteit' toch een beter uitgangspunt.

Diversiteit geeft *iedereen* meer speelruimte dan de waardeoordelen waar we mensen nu (met de beste bedoelingen) mee afschrijven.

Dus: *weg met het 'kwetsbare groepen gedoe'!*

Deze vorm van discriminatie doet waardevolle mede-burgers tekort en is bovendien contraproductief.

Kwetsbaar en zelfredzaam gaan onmogelijk samen in de praktijk en in beleid dat kiest zich daarop te baseren. Zoveel tegenstrijdigheid kan niemand behappen.

Ik houd het trouwens liever op *samenredzaamheid*, gedeelde verantwoordelijkheid en wederkerige afhankelijkheid.

Of pretendeert iemand uit de categorie 'normale burgers' in z'n eentje te kunnen overleven?

Leer van ons 'ervaringsdeskundigen in pech onderweg' dat het geen succesnummer is.

Praktisch niet uitvoerbaar en je wordt er op termijn eenzaam en ongelukkig van.

Hulp vragen is een belangrijke bijdrage aan ons sociale leefklimaat.

* De volle bandbreedte van 'afstand tot de mainstream maatschappij': zeer slecht horend of ziend, doof, blind, mobiliteitsproblemen, een verstandelijke beperking, een psychische handicap en combinaties daarvan.

De smartphones nemen een nadrukkelijk zichtbare positie in in ons dagelijkse leven. Bang om iets te missen staren we continu naar het scherm. Platforms als Facebook, Instagram, Snapchat en YouTube geven ons de mogelijkheid om een kijkje te nemen in het leven van de ander. Degene die iets plaatst op deze media is verantwoordelijk voor de inhoud. Er worden veel leuke berichten geplaatst van tripjes, vakanties of andere dingen waar iemand plezier aan beleeft.

Samen met mijn vrouw loop ik over een plaatselijke markt in het kader van een feestweek die één maal per jaar gehouden wordt. Op deze markt komen wij een oud-collega tegen. Hij vraagt ons enigszins verbaasd of wij ook een keer in Nederland zijn omdat wij immers altijd op vakantie zijn? Deze oud-collega refereerde hierbij aan de berichten die mijn vrouw op facebook plaatste wanneer wij een weekend weg gingen of van een vakantie genoten. Buiten deze berichten deed mijn vrouw niets met facebook. Na een kort sociaal praatje met de oud-collega kijken mijn vrouw en ik elkaar verbaasd aan en kwamen tot de conclusie dat deze beeldvorming dus kan ontstaan door een paar berichten per jaar op facebook te plaatsen.

Tijdens mijn opleiding tot sociaal psychiatrisch verpleegkundige leerde ik het gedachtegoed van Dirk de Wachter kennen. Dirk de Wachter is psychiater-psychotherapeut en diensthoofd systeem- en gezinstherapie aan het Universitair Psychiatrisch Centrum van de katholieke universiteit Leuven. Hij heeft meerdere boeken geschreven waarin hij vragen stelt over de maatschappij en de manier van leven. Mij staat nog heel goed bij dat ik, tijdens een lesdag, een fragment te zien kreeg van een televisieprogramma "de kruisfabriek" van de Vlaamse tv zender VIER. In dit fragment vertelt Dirk de Wachter over zijn boek Borderline times waarin hij zich afvraagt of de grenzen in de maatschappij vervagen en hoe het kan dat de mens voortdurend op zoek is naar geluk. Hij stelt dat de grenzen vroeger duidelijker waren, men kende de beperkingen van de rol die de maatschappij hen bood. Sinds de jaren '80 is er een opmars in het streven naar vrijheid, in welke vorm dan ook te bemerken. Tevens stelt hij de vraag of geluk wel bestaat, en als het bestaat; wat dat dan precies mag zijn. Dirk de Wachter stelt dat dit streven naar vrijheid grenzeloos lijkt en er voor zorgt dat de kwetsbare mens eerder een beroep zal doen op de professionele hulp. Dit zou tevens de toestroom van cliënten naar de geestelijke gezondheidszorg verklaren. In het boek benoemt Dirk de Wachter het mogelijke verband tussen het gebruik van sociale media en het grenzeloze verlangen naar geluk om te besluiten met de boodschap: de mens moet het gevoel van ongeluk leren verdragen.

De ervaring op de plaatselijke markt en de boodschap van Dirk de Wachter zetten aan tot denken. In mijn dagelijkse werk als sociaal psychiatrisch verpleegkundige in het forensisch FACT team en de crisisdienst kom ik met veel mensen in contact die kwetsbaar zijn. Ze zijn al in zorg of komen via de spoedpoli met de crisisdienst in contact. Deze mensen lopen tegen allerlei zaken aan in het leven. Zonder deze klachten te bagatelliseren lijkt het psychiatriseren van deze klachten toe te nemen. We zijn immers geneigd tot probleemdenken en willen voorkomen dat onze cliënten zich ongelukkig voelen. Dit alles lijkt te worden gevoed door het gebruik van sociale media, welke de lat in de zoektocht naar geluk steeds hoger leggen.

Het streven naar dit ultieme geluk zorgt voor een teleurstelling en gevoel van falen. Want wat is nu precies dit ultieme geluk en mag een mens zich niet af en toe ongelukkig voelen? Wanneer we ons immers soms ongelukkig voelen kunnen we ook weer geluk ervaren.

Niemandland

Gerard Lohuis

Ik vraag me wel eens af hoe sommige mensen een draai weten te geven aan de ellende waarin ze dagelijks leven. Afgelopen week was ik een dagje in Luik en werd getroffen door een straatbeeld waarin vele verslaafde daklozen op straat bivakkeerden. Het herinnerde me aan het beeld dat jaren geleden ook nog in Nederland zichtbaar was, maar dankzij inspanning van velen, tot een minimum is terug gebracht. Helaas is er nog een 'vergeten groep' in Nederland.

Noya is één van de illegale vluchtelingen die in Groningen door INLIA wordt opgevangen. Tijdens het spreekuur zie ik hem voor het eerst. Hij vertelt dat de Nederlandse overheid hem terug wil sturen naar zijn eigen land omdat het daar veilig zou zijn. Dat is een relatief begrip. Wanneer hij zijn verhaal vertelt waaruit blijkt dat er voor hem geen weg terug is. Hij heeft zijn vrouw verloren, die er met een andere man stiekem een verhouding op na hield. Zijn vrouw is samen met deze man door de familie van de man, om het leven gebracht. Eerwraak. Noya heeft hierna contact gezocht met de lokale politie die niets voor hem kon doen. Zijn vrouw was een avontuur aan gegaan met een man uit een goeie familie en die had de gendarme de opdracht gegeven om 'de zaak te laten rusten'. Noya kon hier geen vrede mee hebben en deed een beroep op zijn rechten. Vier dagen cel en flink toegetakeld door de wetsdienaren, werd hem voor hem duidelijk dat hij geen rechten had. Toen Noya enkele dagen later te horen kreeg dat de familie van de man achter hem aan zat, wist hij dat hij moest vluchten. Hij was zijn leven niet meer veilig.

Hij zit stilletjes tegenover me. Hij vertelt hoe hij tijdens de vlucht is misbruikt, zowel fysiek als mentaal. Hij had gehoopt in Nederland een veilige plek te vinden. Hij durft geen contact op te nemen met zijn familie, uit angst dat hij hen in gevaar brengt. Agenten zijn al bij zijn ouders langs geweest om naar Noya te informeren. Zijn vader is door agenten mishandeld en ze zullen terugkomen zodra ze merken dat hij iets voor hen achter houdt. Noya is bijna anderhalf jaar in Nederland en heeft geen juridische mogelijkheden meer om in Nederland te mogen blijven. Zowel de Dienst Terugkeer en Vertrek als de IND hebben besloten om hem met rust te laten. Stilletjes denk ik dat ze wel door hebben hoe beroerd de situatie voor Noya is. Noya moet ondertussen van drie tientjes in de week zien rond te komen en zweeft in Niemandland. Ergens ben ik blij dat INLIA zich het lot van Noya heeft aantrokken en hem een onderdak biedt. Tegelijkertijd denk ik dat armoede vele gezichten kent. Noya vindt het fijn om wekelijks even 'bij te praten' zodat hij het vol kan houden. Veel meer kan ik niet doen. Zorgen dat hij zijn hoofd boven water houdt. Over armoede gesproken!